

दत्तकतिलकविमर्शः

(आधुनिकहिन्दुदत्तकविधेरालोके)

प्रो० सुधांशुभूषणपण्डा

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालय
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः) नवदेहली



मान्यताप्रकाशनम्

60-सी मायाकुञ्जम् मायापुरी,
नवदेहली-110064 (भारतम्)

Dattakatilaka Vimarshah

(In the light of modern hindu adoption law)

प्रकाशक वितरकश्च **मान्यताप्रकाशनम्**
60- सी, मायाकुञ्जम् मायापुरी,
नवदेहली-110064 (भारतम्)
Tel 011 - 2540 7546, 2513 7546
9999889290, 98110 14522
mail at manyataprakashan@gmail.com
manyataprakashan@yahoo.com

© प्रकाशकाधीनम्

ISBN 978-93-5377-000-0

Barcode



प्रथमसंस्करणम् 2024

मूल्यम् ₹ 900/-

मुद्रक नेशनल मार्किटिंग्स,
998, कटरा मंगलसेन,
चावड़ी बाजार, दिल्ली-6
mail at rakesh_national@yahoo.com
कम्प्यूट्रिकृत टङ्कण प्रिन्ट्रेडस्, नयी दिल्ली -110064

Prof. Sudhansubhusan Panda

Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
(Central University) New Delhi



Manyata Prakashan
60-C Mayakunj, Mayapuri
New Delhi-10064 (India)

Publishers and
Disibutors Manyata Prakashan
 60-C Mayakunj, Mayapuri
 New Delhi-10064 (India)

Tel 011 - 2540 7546, 2513 7546
 9999889290, 98110 14522

mail at manyataprakashan@gmail.com
 manyataprakashan@yahoo.com

© With the Publisher

ISBN 978-93-5377-000-0

Barcode



First Edition 2024

Price ₹ 900/-

Printed by National Marketings
 998, Katra Mangalsen
 Maian Chawri Bazar
 Delhi-110006

mail at rakesh_national@yahoo.com

Typesetting Printrades New Delhi-110064

विषयानुक्रमिका

विषयाः	पृ.संख्या
मङ्गलाचरणम्	
प्राक्कथनम्	i-ii
सङ्केताक्षरसूची	
भूमिका	
धर्मशास्त्रस्य परिचयः	1
धर्मशास्त्रस्योद्भवः विकासश्च	28
धर्मशास्त्रवाङ्मयस्य श्रेणीविभागः	31
निबन्धसाहित्यस्य कालः उद्भवः विकासश्च	43
धर्मशास्त्रसाहित्येषु निबन्धसाहित्यस्य स्थानम्	45
प्रमुखनिबन्धसाहित्यकाराः तेषां परिचयश्च	46

प्रथमोऽध्यायः 61-77

निबन्धकारो भवदेवभट्टः तस्य देश-कालकृति-परिचयश्च 61

दत्तकतिलके सन्निविष्टविषयाः 73

द्वितीयोऽध्यायः 78-120

भवदेवकृतदत्तकतिलकस्य मूलपाठः 78

तृतीयोऽध्यायः 121- 151

आधुनिकहिन्दुविधेरुत्पत्तिः क्रमिकविकासश्च 121

आधुनिकहिन्दुविधेः स्वरूपम् 129

हिन्दुविधेर्मूलस्रोतांसि 135

आधुनिकहिन्दुविधेः प्रचलनकालः 137

स्वाधीनतापूर्वकालिकविधयः 138

स्वाधीनतापरवर्तिकालीनविधयः 141

आधुनिकहिन्दुविधेः शाखाः 141

हिन्दुविधौ नारीणां स्थानम् 142

भारतवर्षे आधुनिकहिन्दूदत्तकविधेः 144

भरणपोषणविधेरितिहासः 144

चतुर्थोऽध्यायः 152-187

दत्तकविधेर्धाराः 152

धारा 1 - विधेर्नामकरणं व्याप्तिश्च 154

धारा 2 - दत्तकविधेः प्रयोगः 155

धारा 3 - विधेः संज्ञा 156

धारा 4 - विधेः प्राधान्यम् 158

धारा 5 - दत्तकग्रहणनियमाः 158

धारा 6 - यथार्थदत्तकग्रहणस्योपादानानि 159

धारा 7 - हिन्दुपुरुषस्य दत्तकग्रहणक्षमता 160

धारा 8 - हिन्दुनार्याः दत्तकग्रहणक्षमता 162

धारा 9 - को दत्तकदानेऽर्हः 164

धारा 10 - को दत्तकत्वेन ग्राह्यः 168

धारा 11 - सिद्धदत्तकग्रहणस्याऽन्यतरसंविदः 172

धारा 12 - दत्तकग्रहणस्य फलम् 178

धारा 13 - दत्तकस्य पालयित्रोः सम्पत्तिहस्तान्तरक्षमता 179

धारा 14 - स्थलविशेषे पालयित्रीनिरूपणम् 180

धारा 15 - यथार्थदत्तकग्रहणस्य निरसनाभावाः 181

धारा 16 - दत्तकग्रहणसम्बन्धिपञ्जीकरणसम्बन्धिप्रमाण- 182

पत्राणां प्राविधानम्

धारा 17 - केषाञ्चिदर्थविनिमयानां निवारणम् 183

प्राचीनाधुनिकदत्तकविध्योः सन्तुलनम् 184

पञ्चमोऽध्यायः **188-222**

दत्तकविषये धर्मशास्त्रीयसिद्धान्ताः 188

दत्तकग्रहणे केषामधिकारो नास्ति 199

सापिण्ड्यविषये मतम् 200

भट्टभवदेवमते दत्तकतिलके विभिन्नानां सूत्रस्मृति-

निबन्धकाराणामुद्धृतानि मतानि 208

धर्मसूत्रकाराणां मतानि 208

स्मृतिकाराणां मतानि 210

षष्ठोऽध्यायः **223-278**

भवदेवकृतदत्तकतिलकस्य समीक्षणं तुलनञ्च 223

उपसंहारः **279-284**

परिशिष्टम्

1. सन्दर्भग्रन्थसूची

